

tósága jobb, mint a természettudományos lapoké. Az egyik legfrissebb áttekintést a szerző (a londoni The City University informatikai tanszékének vezetője) egyik tanítványa készítette el (lásd *A könyvtártudományi és informatikai szakirodalom sajátosságai* c. referátumot).

/BOTTLE, R. T.: Literature of librarianship and information science: a review article. = *Journal of Librarianship*, 17. köt. 1. sz. 1985. p. 49–53./

(Mándy Gábor)

A könyvtártudományi és informatikai szakirodalom sajátosságai

Az 1960-as évektől több tanulmányt szenteltek a könyvtártudomány, az informatika, ill. az ezt a témakört feldolgozó referáló szolgálatok témakörének. Mivel azonban a legrégebb ilyen irányú referáló folyóiratok is viszonylag fiatalok, nem lehet olyan adatokat összegyűjteni, amelyek összemérhetők lennének *Price*-nak a növekedési rátával foglalkozó vizsgálataival. E cikk öt jelentősebb referáló folyóirat (*Library and Information Science Abstracts* = *LISA*; *Referativnyj žurnal – Informatika*; *Information Science Abstracts* = *ISA*; *Computer & Control Abstracts* = *CCA*; *Bulletin Signalétique*) 1983-ban megjelent számaiból vett mintán vizsgálja szakirodalmunk sajátosságait.

A növekedés 1970 óta nagy ingadozásokat mutat. A *LISA* és *ISA* referáló tevékenysége exponenciálisan bővül.

Az egy dolgozatra jutó szerzők száma megfelel a társadalomtudományi jellegnek (az 5 referálólap átlagában 69,2% volt az egy-, 13,9% a kétszerzős közlemények aránya). A természettudományi-műszaki folyóiratoknál, mint ismeretes, nagyon gyakori a többszörös cikk.

A referátumok nyelvi megoszlását tekintve az angol nyelv szerepe egyre nő (főleg a német rovására, az orosz nyelv tartja a pozícióit). Nem angol anyanyelvű szerzők is gyakran írnak angolul, a szélesebb körű olvasottság reményében. A nem angol nyelvterületen megjelenő angol nyelvű folyóiratok száma dinamikusan nő. 1983-ban az összes megvizsgált referált cikk 71,1%-át publikálták angol nyelven. A referáló folyóiratok egyébként érthetően előnyben részesítik a kiadó ország nyelvét. Mégis, a *Referativnyj žurnal* által ismertett közleményeknek csak 23,9%-a volt orosz, 41,5%-a angol, s a francia *Bulletin Signalétique* referátumaiban is 56,3% volt az angol nyelvű tételek aránya, s mindössze 10,3% a francia publikáció, ami világosan mutatja az angol uralkodó jellegét.

Műfaji vonatkozásban a folyóiratcikkeké a vezető szerep (70,7%), de igen nagy arányú a konferencia-előadások közreadása is (a referált tétel

lek 12,3%-a), míg a kutatási jelentések 8,4%-ot tettek ki. A disszertációk rendkívül kis arányának (0,1%) oka, hogy a könyvtárosok és tájékoztatói szakemberek közül jóval kevesebben vállalkoznak tudományos fokozat megszerzésére, mint például a vegyészek közül. A folyóiratcikkek aránya közelebb áll a műszaki és természettudományi adatokhoz, mint ahhoz, amit *Earle* és *Vickery* a társadalomtudományokról megállapított (70% nem folyóiratcikk, 30% folyóiratcikk). Az 1983-as adatokat egy tíz évvel korábbival összevetve látható, hogy a folyóiratok uralkodó jellege szakterületünkön nem új jelenség. Az is megfigyelhető, hogy az arányok esetenkénti ingadozásai inkább a szerkesztési politikában bekövetkezett változásokat tükrözik – mint például a *LISA*-nál, amely 1980 óta nagyobb súlyt helyez a nem folyóiratcikk jellegű publikációk, monográfiák, előadások, kutatási jelentések stb. – feldolgozására.

A referáló folyóiratok átfutási idejét technikai okokból csak a címléírásban feltüntetett névleges megjelenési idő alapján lehetett vizsgálni (nem pedig azt figyelembe véve, hogy mikor jutott el a referált közlemény az olvasóhoz, ill. az előfizető könyvtárhoz). Ez a durva becslés ugyan nem lenne megfelelő egy olyan gyors szolgáltatás vizsgálatára, mint amilyen a *Chemical Abstracts*, de – sajnos – meglehetősen alkalmazhatónak bizonyult a mi szakterületünk nehézkes referáló szolgáltatásainak vizsgálatában. Az 1983-ban referált tételek fele 1982-ben jelent meg, a tárgyévi (még a megjelenés évében feldolgozott) cikkek átlagos aránya 21,3%, s ennél több volt a megjelenésük után 2 évvel ismertett közlemények részaránya (22,9%). Néhány esetben még 1977-es publikációt is feldolgoztak, ez alapján joggal vélhetnénk, hogy a gyors és előzetes tájékoztatást ígérő szolgáltatás történeti jellegű. A jelzett – korlátozott – pontosságú kiinduló adatokból számított átlagos átfutási idő 12 és 27 hónap között volt az egyes lapoknál (a *CCA* bizonyult a legfürgébbnek). A tárgyévi közlemények aránya a *LISA*-ban 4,9% volt, a *CCA*-nál 50,8%. A *LISA* korábban még a legkurrensebb könyvtári-informatikai

referálólapon számított, a romló adatok közvetlenül összefüggnek az új, nyitottabb szerkesztői gyakorlattal (több nem cikk jellegű közlemény, nagyobb áttekintés a fejlődő országok terméséről, amely a posta jóvoltából eleve később jut el a szerkesztőségekhez).

Az öt vezető könyvtártudományi és informatikai referálólapon által feldolgozott anyag átfedése minimális. A Referativnyj žurnal 1983-ban 389-, a LISA 478- és az ISA 722-féle folyóiratot dolgozott fel, ezek közül csak 54-et referáltak mind a hárman. A LISA és a Bulletin Signalétique által referált címek között volt a legnagyobb egybeesés, de ez sem haladta meg az összes feldolgozott folyóirat 14%-át. A vizsgálatban előbukkant 1788 folyóirattól mindössze 39-et dolgozott fel négy referálólapon is. Ebből adódik a csak egyetlen referálólapon által feldolgozott folyóiratcímek magas aránya (a LISA-nál ez 69%, az ISA-nál 78%) és az, hogy a kutatónak – sajnos – sorra át kell tanulmányoznia az összes referálólapon az alaposabb tájékozottság kedvéért.

A referált cikkek földrajzi megoszlásának vizsgálata azt mutatta, hogy 20–30% körül mozog a referálólapon országából származó, "saját" produkció aránya (a brit LISA-nál ezt 18%-ra fogták vissza, de

az amerikai ISA-nál például az 54%-ot is eléri). A szovjet és a kelet-európai folyóiratokból származó irodalom általában a referált tételek 6–10%-a (természetesen ezúttal kihagyva a számolásból a Referativnyj žurnalt).

Végül a szerzők megvizsgálták a könyvtártudományi és informatikai folyóirat-irodalom növekedési ütemét is, és a "túlélő" (alapításuktól kezdve még mindig megjelenő) folyóiratokra egy meglehetősen stabil, 13,8 éves megduplázódási időt mutattak ki (1860 és 1983 között, miközben csak 1930 és 1950 között volt némi lassúbbodás). Az összes megvizsgált folyóiratcímre ez a megduplázódási idő 16,4 év volt. Egy-egy folyóiraatra évi 10,6 referált közlemény jut. A szerzők azt a publikációmennyiséget, amelyből szakmai tudásuk "korpusza" áll, 400–500 ezer dokumentumra becsülik (ez mintegy 5%-a a világ vegyészeti szakirodalmának).

/BOTTLE, R. T.—EFTHIMIADIS, E. N.: *Library and information science literature: authorship and growth patterns.* = *Journal of Information Science*, 1985. 9. sz. p. 107–116./

(Mándy Gábor)

Az információtudomány irodalma a Referativnyj žurnalban

A tudományos fejlődés elválaszthatatlan a szakirodalom fejlődésétől, ezért a tudomány fejlődésének vizsgálata mindig is szoros összefüggésben állt a tudományos irodalom vizsgálatával. Az utóbbi időben több írás foglalkozott az információtudomány irodalmával is. A Pope által megvizsgált 14 209 publikáció között 7386 folyóirat-közlemény volt, az 1011 folyóirat közül 33 adta a cikkek 50%-át [1]. Más kutatók a Referativnyj žurnal Informatika sorozatának 15 évfolyamát elemezték különféle szempontokból [2]. A különböző szekunder információs szolgáltatások viszonylag kis átfedéssel dolgozzák fel az információtudományi folyóiratokat [3]. A jelen vizsgálat célja az *információtudományi cikkek kvantitatív elemzése és az egyes referálólapon által feldolgozott információtudományi szakfolyóiratok egybevetése.*

Az alkalmazott módszer az volt, hogy a Referativnyj žurnal 59. Informatika sorozatának 1977–1983-as számaiból lyukkártyára vezették a következő adatokat: *a feldolgozott folyóirat címe, a referálólapon évfolyama és száma, a folyóirat cikkeinek nyelve(i), a folyóirattól referált cikkek száma.* A vizsgálat

másik adatforrása a Social Sciences Citation Index, Journal Citation Reports, a Bibliometric Analysis of Social Science Journals in the ISI database (SSCI—JCR): az 1977–1982-es évekből kiemelték a könyvtári és információtudományi folyóiratokat, hozzájuk rendelve *referáltsági mutatójukat és impakt faktorukat (IF).*

1. táblázat
Az RŽ-Informatikában feldolgozott folyóiratok és cikkek száma

Év	A feldolgozott	
	folyóiratok száma	cikkek száma
1977	391	3168
1978	488	3285
1979	475	3339
1980	432	3051
1981	384	2833
1982	415	3241
1983	456	3879